

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Зміст

1. ВСТУП	2
2. ЦІЛІ	3
3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	3
4. ЕТАПИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О	4
5. КРИТЕРІЇ ТА ІНДИКАТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О	5
5.1. Критерій: ДЕМОГРАФІЧНО - СТАТИСТИЧНИЙ	5
5.2. Критерій: ЕКОНОМІЧНИЙ	5
5.3. Критерій: ДОСТУПНІСТЬ	7
5.4. Критерій: СОЦІАЛЬНИЙ	7
6. ДОРОЖНЯ КАРТА ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О	10

1. ВСТУП

Методичні рекомендації щодо оптимізації мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти розроблені відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 419-р).

Ефективна мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – заклади П(ПТ)О) дозволить надавати якісну освіту (включаючи можливості безперервного навчання), гнучко задовольняти потреби регіонального ринку праці та бути доступною для всіх цільових груп.

Однією з найважливіших умов забезпечення ефективності процесу оптимізації є участь соціальних партнерів як на національному, так і на регіональному рівнях. У співпраці з центральними та місцевими органами виконавчої влади, роботодавцями та їх об'єднаннями, органами місцевого самоврядування, а також закладами П(ПТ)О можна адаптувати мережу закладів П(ПТ)О до очікувань суспільства в цілому.

Підготовка кваліфікованих робітників здійснюється у 708 закладах П(ПТ)О із контингентом понад 240 тисяч осіб.

Мережа закладів П(ПТ)О включає: вищі професійні училища – 165, центри професійно-технічної освіти – 90, професійні ліцеї – 312, професійно-технічні училища – 65, навчальні центри при установах виконання покарань – 59, професійне училище соціальної реабілітації – 1, структурні підрозділи закладів вищої освіти – 13, професійні коледжі – 3.

Протягом останніх років зберігається тенденція зменшення контингенту здобувачів освіти у закладах П(ПТ)О, що, в свою чергу, призводить до збільшення кількості малокомплектних закладів (з контингентом здобувачів освіти менше 400 осіб). Це пов'язано, насамперед, із погіршенням демографічної ситуації (старінням населення, зниженням народжуваності, а отже, загальним скороченням контингенту потенційних вступників до закладів П(ПТ)О). Також важливими чинниками, що спричиняють таку ситуацію, є низький рівень престижності професійної (професійно-технічної) освіти у випускників закладів загальної середньої освіти, брак фінансування, зростання зовнішньої трудової міграції.

Із загальної кількості закладів П(ПТ)О 67% мають контингент здобувачів до 400 осіб, 33% закладів П(ПТ)О мають контингент здобувачів більше 400 осіб.

Проте у більшості регіонів існують малокомплектні заклади П(ПТ)О з кількістю здобувачів освіти менше 100 осіб (у їх переліку не враховуються заклади П(ПТ)О при установах виконання покарань та професійне училище соціальної реабілітації, у яких, як правило, контингент становить до 100 осіб). Найбільша кількість малокомплектних закладів П(ПТ)О розташована на підконтрольних Уряду України територіях Луганської і Донецької областей (по 7 закладів у кожній), а також у Запорізькій області (5 закладів), Полтавській і Київській областях (по 3 заклади).

2. ЦІЛІ

Метою оптимізації мережі закладів П(ПТ)О є планування такого просторового розташування закладів П(ПТ)О в країні, яке:

- засноване на потребах суспільства та економіки регіону;
- забезпечує рівний доступ до професійної (професійно-технічної) освіти та старшої профільної освіти;
- забезпечує якість професійної (професійно-технічної) освіти;
- виходить з можливостей суспільства і, в даному контексті, з найбільш ефективного і оптимального використання ресурсів;

Оптимізація мережі закладів П(ПТ)О має сприяти вирішенню конкретних завдань, а саме:

- створення потужних закладів П(ПТ)О на засадах об'єднання малокомплектних закладів П(ПТ)О за територіальним або галузевим принципами;
- підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази закладів П(ПТ)О;
- задоволення освітніх запитів молоді та дорослого населення у здобутті професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням потреб регіональної освітньої політики та демографічної ситуації;
- створення регіональних освітньо-виробничих кластерів, які сприятимуть впровадженню дуальної форми здобуття освіти.

3. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА

Нормативно-правова база та інформаційно-аналітичні матеріали, що є основою для оптимізації мережі закладів П(ПТ)О:

- 1) Закон України «Про освіту»;
- 2) Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту»;
- 3) Закон України «Про повну загальну середню освіту»;
- 4) Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 р. № 419-р;
- 5) Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179;
- 6) Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р;
- 7) регіональні та національний звіт «Туринський процес 2019-2021»;
- 8) Аналітичні матеріали, підготовлені експертами Програми ЄС «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України».

4. ЕТАПИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О

Процес оптимізації мережі закладів П(ПТ)О – це поетапне поліпшення критеріїв та індикаторів у системі професійної (професійно-технічної) освіти і перш за все на регіональному рівні.

План оптимізації мережі закладів П(ПТ)О доцільно затверджувати як частину стратегічного плану розвитку регіональних систем П(ПТ)О.

Етапи оптимізації мережі закладів П(ПТ)О:

- 1. Підготовчий етап:** створення робочої групи для збору необхідної інформації, її аналізу та підготовки плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О.
- 2. Етап проведення аналізу** діючої мережі закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та загальної середньої освіти в регіонах.
- 3. Етап проведення аналізу потреб** економіки в кваліфікованій робочій силі.
- 4. Етап підготовки плану оптимізації мережі** закладів П(ПТ)О в регіоні.
- 5. Етап проведення консультацій та погодження** регіональною радою професійної (професійно-технічної) освіти плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О.
- 6. Етап затвердження плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О** обласними державними адміністраціями.

Апробація дорожньої карти здійснюватиметься у 7 пілотних регіонах (Вінницькій, Полтавській, Запорізькій, Рівненській, Львівській, Миколаївській та Чернівецькій областях) проекту «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України».

Строки виконання завдань етапів дорожньої карти визначає робоча група враховуючи, що загальний період реалізації етапів не перевищує 24 місяці.

Поширення застосування методичних рекомендацій щодо оптимізації мережі закладів П(ПТ)О в інших регіонах здійснюватиметься за результатами апробації.

5. КРИТЕРІЇ ТА ІНДИКАТОРИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О

5.1. Критерій: ДЕМОГРАФІЧНО - СТАТИСТИЧНИЙ

Облік демографічних процесів при формуванні мережі закладів П(ПТ)О.

N	Індикатор	Показник індикатора
1	Співвідношення кількості закладів П(ПТ)О до кількості населення в регіоні	Село, смт, малі міста (до 50 тисяч мешканців) та населені пункти із статусом гірських - 1 заклад П(ПТ)О / 40 тис Середні, великі міста (50 – 500 тисяч мешканців) - 1 заклад П(ПТ)О / 80-тисяч мешканців Крупні, найкрупніші міста (від 500 тисяч мешканців) - 1 заклад П(ПТ)О / 100 тисяч мешканців

Опис індикатора:

Співвідношення кількості закладів П(ПТ)О до кількості населення в регіоні: оптимальна мережа закладів П(ПТ)О у всіх регіонах країни, яка задовольнить потреби регіональної і національної економіки в кваліфікованій робочій силі та старшої профільної школи професійного спрямування.

5.2. Критерій: ЕКОНОМІЧНИЙ

Облік регіональної (в разі галузевого або вузькопрофільного закладу П(ПТ)О всієї України) економічної потреби у фахівцях тієї чи іншої професії на ринку праці.

Ефективність використання ресурсів, що витрачаються на професійну (професійно-технічну) освіту

N	Індикатор	Показник індикатора
1	Кількість здобувачів освіти за професіями/спеціальностями у групах (від 24 осіб)	80%
2	Наявність місць проходження практики на підприємствах/установах/організаціях	90%
3	Оптимальний розмір закладів П(ПТ)О	Село, смт, малі міста (до 50 тисяч мешканців) - 400 здобувачів освіти Населені пункти із статусом гірських – 250 здобувачів освіти Середні, великі міста (50 – 500 тисяч мешканців) - 800 здобувачів освіти Крупні, найкрупніші міста (від 500 тисяч мешканців) - 1200 здобувачів освіти
4	Середня тижнева зайнятість навчальних майстерень впродовж навчального року	мінімум 26 годин (75% від кількості навчальних годин на тиждень)

5	Наявність професій/спеціальностей, профіль яких входить до переліку найбільш поширених і затребуваних професій в регіоні	60 %
6	Загальне працевлаштування (1) та працевлаштування за професією (2) випускників закладів П(ПТ)О через 2 роки після випуску	(1) 80% (2) 60%
7	Задоволеність роботодавців рівнем професійної та соціальної підготовки випускників закладів П(ПТ)О через 2 роки після випуску	середній показник задоволеності ≥ 4 (за 5- бальною шкалою)
8	Матеріально-технічна база дозволяє в процесі навчання опанувати необхідний рівень компетентностей, зазначених в стандарті з професії	якісний показник; наявність ліцензії та вчасне проходження атестації

Опис індикатора:

1) **Кількість здобувачів освіти за професіями/спеціальностями:** індикатор, що визначає наповнюваність навчальних груп за професіями/спеціальностями відносно загальної кількості місць (додатково: моніторинг інформації щодо прийому здобувачів освіти в рамках галузевих напрямів).

2) **Наявність місць для проходження виробничої практики на підприємствах/установах/організаціях:** індикатор, що визначає можливість безпосередньо на робочому місці під керівництвом керівника практики з боку підприємства/установи/організації, здобувачами освіти закріпити отримані в закладі П(ПТ)О теоретичні знання і вдосконалити практичні навички та вміння. Індикатор пов'язаний з показником працевлаштування після отримання професійної (професійно-технічної) освіти.

3) **Оптимальний розмір закладу П(ПТ)О:** індикатор дає змогу в рамках бюджету закладу П(ПТ)О забезпечити сталий розвиток:

матеріально-технічної бази;
освітнього процесу, виходячи з потреб цільових груп, у т. ч. педагогічних працівників;
системи підтримки здобувачів освіти, у т. ч. соціально-педагогічної, психологічної, кар'єрної;

системи професійного розвитку педагогічних працівників закладу П(ПТ)О;
співпраці із соціальними партнерами, роботодавцями, закладами П(ПТ)О тощо як на регіональному, так і на державному та міжнародному рівнях;

4) **Середня тижнева зайнятість у навчальних майстернях впродовж навчального року:** індикатор, що визначає ефективність використання ресурсів, пов'язаний з індикатором кількості здобувачів освіти в навчальній групі за професією/спеціальністю.

5) **Наявність професій/спеціальностей, профіль яких входить до переліку найбільш поширених і затребуваних професій в регіоні.** Індикатор визначається даними,

що базуються на дослідженні (моніторингу) ринку праці, а також регіональної мережі закладів П(ПТ)О.

6) **Загальне працевлаштування (1) та працевлаштування за професією (2) випускників закладів П(ПТ)О через 2 роки після випуску.** Метою професійної (професійно-технічної) освіти є створення можливостей для формування особистості, яка має професійні компетентності, бути соціально відповідальною і навчатися впродовж усього життя. (1) працевлаштування є важливим показником соціальної зрілості; (2) професійна зайнятість - наявністю компетентностей, визначених у професійному стандарті та освітній програмі.

7) **Задоволеність роботодавців рівнем професійної підготовки випускників через 2 роки після випуску.** Індикатор, що визначає ступінь залучення роботодавців до освітнього процесу в закладах П(ПТ)О, у тому числі за галузями, на регіональному рівні та на рівні окремо взятого закладу П(ПТ)О.

8) **Матеріально-технічна база дає змогу в процесі навчання оволодіти необхідними компетентностями, визначеними у професійному стандарті та освітній програмі.** Індикатор, що визначає наявність сучасної матеріально-технічної бази, яка дає змогу випускникам застосовувати професійні компетентності у професійній діяльності. Матеріально-технічна база відповідає усім нормам техніки безпеки, а також враховує фактори заощадливого ставлення до природних ресурсів. Для забезпечення даного індикатора можна використовувати обладнання інших закладів П(ПТ)О або роботодавців.

5.3. Критерій: ДОСТУПНІСТЬ

Врахування відстані між закладами П(ПТ)О, а також наявність транспортного сполучення – логістичних центрів.

І	Індикатор	Показник індикатора
	1.1. Відстань до закладу П(ПТ)О або час, витрачений на дорогу до закладу П(ПТ)О в громадському транспорті (без гуртожитку)	до 40 км або 1 година
	1.2. Відстань до закладу П(ПТ)О або час, витрачений на дорогу до закладу П(ПТ)О в громадському транспорті при забезпеченості здобувача освіти місцем у гуртожитку	до 100 км або до 1,5 годин

Опис індикатора:

Відстань до закладу П(ПТ)О або час, витрачений на дорогу до закладу П(ПТ)О в громадському транспорті: індикатор, що визначає оптимальний часовий ресурс, що витрачається на дорогу до закладу П(ПТ)О з метою повноцінної участі в освітньому процесі з першого до останнього уроку.

5.4. Критерій: СОЦІАЛЬНИЙ

Задоволення соціальної потреби всіх охочих отримати професійну (професійно-технічну) освіту і створення для цього необхідних умов.

Підтримка різних форм навчання з точки зору розташування закладів П(ПТ)О, виходячи з потреб потенційних здобувачів освіти (наприклад, здобувачі освіти з особливими освітніми потребами).

Врахування значного зростання в потребі підвищення кваліфікації та перепідготовки дорослого населення.

N	Індикатор	Показник індикатора
1	<p>1.1 Співвідношення кількості закладів П(ПТ)О до кількості випускників закладів загальної середньої освіти в межах логістичного центру</p> <p>1.2. Частка місць навчання у закладах П(ПТ)О по відношенню до кількості випускників закладів загальної середньої освіти</p>	<p>Село, смт, малі міста (до 50 тисяч мешканців), населені пункти із статусом гірських – 1 / 1000 випускників закладів загальної середньої освіти</p> <p>Середні, великі міста (50 – 500 тисяч мешканців)- 1 / 1000 - 1200 випускників закладів загальної середньої освіти</p> <p>Крупні, найкрупніші міста (від 500 тисяч мешканців) - 1 / 1500 - 2000 випускників закладів загальної середньої освіти</p> <p>40% : 60%</p>
2	Частка здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (% від загального контингенту здобувачів освіти)	3-10%
3	Частка дорослих, які потребують підвищення кваліфікації та перепідготовки (% від загального контингенту здобувачів освіти)	5-10%

Опис індикаторів:

1) Співвідношення кількості закладів П(ПТ)О до кількості випускників закладів загальної середньої освіти в межах логістичного центру. Кількість місць для навчання у закладах П(ПТ)О відносно до кількості випускників закладів загальної середньої освіти.

Індикатори кількості (або%) випускників закладів загальної середньої освіти (й інших цільових груп), для яких плануються місця для продовження навчання в системі професійної (професійно-технічної) освіти, визначаються поточними потребами і стратегічними цілями.

2) Кількість здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Індикатор враховує можливість здобуття освіти здобувачами освіти з особливими освітніми потребами (з порушенням зору, з порушенням слуху, з фізичними та/розумовими вадами). Це означає, що інфраструктура і педагогічний склад підготовлені працювати з такою цільовою групою.

3) Кількість дорослих, які потребують підвищення кваліфікації та перепідготовки без відриву від виробництва (% від загального контингенту здобувачів освіти)

Індикатор визначає, що заклад П(ПТ)О надає послуги регіональним роботодавцям і центрам зайнятості щодо підвищення кваліфікації працівників, навчання та перепідготовки дорослих.

6. ДОРОЖНЯ КАРТА ОПТИМІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О

	Найменування завдання	Найменування заходу	Відповідальний виконавець	Термін виконання
1.	Підготовчий етап			
	Створення робочої групи для організації процесу оптимізації	<p>З метою управління процесом оптимізації мережі закладів П(ПТ)О створюється робоча група, склад якої затверджується розпорядженням голови ОДА. Мінімальна кількість членів робочої групи сім осіб.</p> <p>Пропонований склад робочої групи:</p> <ul style="list-style-type: none"> заступник голови облдержадміністрації, який координує питання функціонування освітньої галузі; керівник департаменту/управління або заступник керівника департаменту/управління освіти і науки ОДА; представник структурного підрозділу ОДА з питань соціально-економічного розвитку; представник регіонального органу служби зайнятості; представник регіонального об'єднання роботодавців; представники роботодавців (ключові роботодавці регіону); представник регіонального об'єднання професійних спілок або професійного, громадського об'єднання (асоціації); представник навчально-методичного (науково-методичного) центру (кабінету) ПТО; керівник ради директорів закладів П(ПТ)О; представник регіональної неурядової організації. <p>Очолює групу заступник голови ОДА, який координує питання освітньої галузі. Заступником робочої групи є керівник департаменту/управління або заступник керівника департаменту/управління освіти і науки ОДА. Обов'язки секретаря групи виконує фахівець департаменту/управління освіти і науки ОДА.</p> <p>Робоча група для організації своєї роботи вибирає на зборах голову,</p>		

	<p>заступника та секретаря.</p> <p>Робоча група складає детальний план роботи виходячи з поставленої мети.</p> <p>Форма роботи робочої групи – засідання. Форму засідань (контактні або дистанційні) визначають члени робочої групи.</p> <p>Робоча група має право залучати експертів для виконання певних завдань зі збору та аналізу інформації.</p>		
--	--	--	--

2.	Етап проведення аналізу діючої мережі закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та загальної середньої освіти в регіонах.		
Виявлення потенційних проблем розміщення закладів П(ПТ)О і можливостей оптимізації мережі	2.1. Створення регіональної карти закладів освіти і пов'язаних з ними освітніх структур: <ul style="list-style-type: none"> місцезнаходження закладів П(ПТ)О і відстань між ними; розташування закладів фахової передвищої освіти щодо закладів П(ПТ)О; розташування закладів загальної середньої освіти щодо закладів П(ПТ)О; розташування закладів освіти центрів зайнятості щодо закладів П(ПТ)О. 		
	2.2. Інформація щодо закладів П(ПТ)О в регіоні <p>Збір інформації по кожному закладу П(ПТ)О за 3 роки:</p> <ul style="list-style-type: none"> назва програм по кожній професії; кількість здобувачів освіти денної форми навчання за кожною програмою (включаючи число випускників); кількість випускників з кожної професії в рік; кількість здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; кількість іногородніх учнів (які потребують гуртожитку); кількість дорослих, які пройшли програму перепідготовки або підвищення кваліфікації. кількість здобувачів освіти, які проживають у гуртожитку; кількість вільних місць у гуртожитку; <p>Збір інформації щодо потенційних здобувачів освіти-системи П(ПТ)О:</p>		

		<p>кількість випускників закладів загальної середньої освіти (в регіоні, в логістичному центрі).</p> <p>Збір фінансової інформації по кожному окремо взятому закладі П(ПТ)О для подальшого розрахунку ефективності мережі П(ПТ)О.</p>		
		2.3. Аналіз даних мережі (2.1) і суб'єктів (2.2) П(ПТ)О		
		<p>2.4. Оцінка ефективності використання закладами П(ПТ)О площ (ресурсів) і персоналу</p> <p>Розраховується:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ефективність використання корисної площі закладу П(ПТ)О; - співвідношення корисної площі закладу П(ПТ)О і кількості-здобувачів освіти- в даному закладі; - ефективність використання викладацького складу закладу П(ПТ)О; - кількість місць в гуртожитках при закладах П(ПТ)О. 		
		2.5. Аналіз даних ефективності мережі установ П(ПТ)О на регіональному рівні.		
3.	Етап проведення аналізу щодо виявлення потреб економіки в кваліфікованій робочій силі			
	Визначення відповідності програм П(ПТ)О структурі потенційних потреб регіональної економіки	<p>3.1 Аналіз баз даних для визначення наявності необхідної інформації. За відсутності такої інформації здійснюється послідовний збір інформації з відповідних джерел.</p> <p>3.2 Збір інформації:</p> <ul style="list-style-type: none"> з підприємств регіону (у т. ч. працюючих за наймом і самозайнятих в сільській місцевості та сільському господарстві): галузеві напрями і структури професій; з потенційним попитом на кваліфіковану робочу силу в кожній економічній галузі (на регіональному рівні); рівень зайнятості в галузі, підгалузі. 		

		3.3 Проведення дослідження задоволеності роботодавців випускниками і здобувачами освіти закладів П(ПТ)О		
		3.4 Аналіз та обробка даних з метою визначення структури сукупного обсягу підготовки кваліфікованої робочої сили (зкладами П(ПТ)О і підприємствами) в зіставленні зі структурою професій у відповідному секторі економіки.		
4.	Етап підготовка плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О			
	Підготовка документа з новим баченням мережі закладів П(ПТ)О в регіоні	Підготовка робочою групою плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О, який буде частиною стратегічного плану розвитку регіональних систем П(ПТ)О.		
5.	Етап проведення консультацій та погодження регіональною радою професійної (професійно-технічної) освіти плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О			
	Узгодження документу з новим баченням мережі закладів П(ПТ)О у регіоні	Обговорення Плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О, проведення необхідних консультацій, погодження Регіональною радою професійної (професійно-технічної) освіти		
6.	Етап затвердження плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О:			
	Затвердження плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О:	Затвердження плану оптимізації мережі закладів П(ПТ)О як частини стратегічного плану розвитку регіональної системи П(ПТ)О		